

Eduskunnan ympäristövaliokunnalle

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eräiden ympäristöasioiden käsittelystä Lupa- ja valvontavirastossa sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 41/2025 vp)

Elinkeinoelämän keskusliitto EK kiittää mahdollisuuden lausua otsikon asiassa ja kunnioittavasti toteaa seuraavaa.

Ehdotuksen pääkohdat

Esityksessä **ehdotetaan säädettäväksi** laki eräiden ympäristöasioiden käsittelystä Lupa- ja valvontavirastossa sekä muutettaviksi lukuisia muita asiassa keskeisiä lakeja. Samalla eräiden ympäristöllisten lupamenettelyjen yhteensovittamisesta annettu laki sekä ympäristönsuojelu- ja vesiasioiden käsittelystä aluehallintovirastossa annettu laki **kumottaisiin**.

Esityksen tarkoituksena on toteuttaa **yhden luukun periaatetta** ympäristöasioiden käsittelyssä uudessa Lupa- ja valvontavirastossa ja edistää **lupa-asioiden käsittelyn yhdenmukaisuutta ja sujuvuutta**.

Uuteen lakiin sisällytettäisiin kumottavaksi esitettyihin lakeihin sisältyviä säännöksiä eräiden lupamenettelyiden yhteensovittamisesta ja lupa-asioiden käsittelystä.

Uuteen lakiin sisällytettäisiin myös säännökset, jotka mahdollistavat Lupa- ja valvontavirastossa luonnonsuojelulain mukaisen laji- tai luontotyyppisuojelelusta poikkeamista koskevan hakemuksen käsittelyn yhdessä ympäristönsuojelulain ja vesilain mukaisen lupahakemuksen kanssa.

Nykyistä ympäristölupien ja vesilain mukaisten lupien käsittelyn vihreän siirtymän **etusijaa jatkettaisiin vuoden 2030 loppuun saakka** ja lakiin lisättäisiin myös eräiden EU-asetusten mukaisia strategisia hankkeita koskeva uusi etusijasäännös. Säännökset koskisivat myös lupien yhteiskäsittelyä. Etusijan saaneita hankkeita koskisivat myös säännökset **muutoksenhaun kiireellisyydestä**, joiden voimassaoloaikaa jatkettaisiin **vuoden 2032 loppuun saakka**.

Ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annettuun lakiin tehtäisiin eräitä muita muutoksia ympäristövaikutusten arviointimenettelyn soveltamisalan sekä sen sisällön osalta.

Luonnonsuojelulakiin tehtäisiin muutoksia Natura 2000 -alueiden vaikutusten arviointia koskevien säännösten osalta.

Esityksellä pantaisiin täytäntöön eräitä EU-säädösten lupamenettelyä koskevia säännöksiä erityisesti menettelyjä koordinoivan viranomaisen nimeämiseksi. Kansallisesti nimettävänä yhteyspisteviranomaisena toimisi uusi Lupa- ja valvontavirasto.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026 samaan aikaan kuin valtion aluehallinnon uudistusta koskeva lainsäädäntö.

EK:n näkemykset tiiviisti

EK kannattaa hallituksen esitystä.

EK painottaa vaikutustenarvioinnin tärkeyttä vuodesta 2027 alkaen. Hallituksen esityksen toimeenpano ratkaisee onnistumisen luvitusuudistukselle asetetuissa tavoitteissa.

EK korostaa, että sujuva investointiluvitus uudessa Lupa- ja valvontavirastossa edellyttää, että lupamenettelyille turvataan riittävät voimavarat. Etusijamenettelyn jatkumiselle ja yhteyspisteviranomaisen tehtävän toimeenpanolle tulee osoittaa erillismäärärahaa heti vuoden 2026 alusta alkaen.

Hallituksen esitys osana luvitusuudistuksen kokonaisuutta

Ehdotus kytkeytyy tiiviisti valtion aluehallinnon uudistamiseen. Tarkoituksena on osaltaan toteuttaa ympäristöön liittyvien asioiden käsittelyä yhden luukun palveluna siten, että lupa- ja valvontatehtävät muodostavat Lupa- ja valvontavirastossa yhtenäisen kokonaisuuden.

Aikaisemmat pyrkimykset luoda Suomeen aito yhden luukun palvelu eivät ole toteutuneet suunnitellusti. Tämän osoittaa ennen kaikkea se, että nyt kumottavaa yhteensovittamislakia on sovellettu Suomessa viimeisen neljän vuoden aikana vain kerran, kun lakia säädettäessä soveltamistilanteita arvioitiin olevan vuosittain vähintään kymmeniä.

Nyt tehtävä ympäristöhallinnon rakennemuutos yhdessä sitä tukevien menettelymuutosten kanssa luo huomattavasti paremmat edellytykset lupamenettelyjen sujuvoittamiselle ja yhden luukun palvelun laajalle käyttöönotolle.

Sähköisen asioinnin kehittäminen on välttämätöntä. Luvat ja valvonta -palvelun toiminnallisuuksien on oltava kattavat, helppokäyttöiset ja mahdollistettava koko asioinnin hoito yhdestä kanavasta. Kehitystyössä tulee varmistaa yritysten tekninen ja hallinnollinen tuki, sekä yhteensopivuus muiden viranomais- ja yritysratkaisujen kanssa.

Ympäristöasioiden käsittelylaista

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi ympäristöasioiden käsittelylaki, josta muodostuisi keskeinen luvituksen menettelylaki.

EK huomauttaa, että Suomeen kuitenkin jäisi edelleen erillisiä luvituslakeja, kuten uusiutuvan energian lupamenettelylaki. Kokonaisuuden kannalta olisi järkevää yhdistää eri menettelylakeja nyt säädettävään ympäristöasioiden käsittelylakiin erillissäädösten sijaan.

Yhteiskäsittelyn kehittämisestä

Esityksessä ehdotetaan samaa hanketta tai toimintaa koskevien ympäristönsuojelulain, vesilain ja luonnonsuojelulain mukaisten poikkeusten Lupa- ja valvontaviraston toimivaltaan kuuluvien lupahakemusten yhteiskäsittelyn mahdollistamista. Taustalla on hallitusohjelman kirjaus, jonka mukaan lupakäsittelyjä yhdistämällä hakemus johtaisi lähtökohteisesti yhteen viranomaispäätökseen ja valitusmahdollisuuteen.

Ehdotuksen mukaan ympäristönsuojelulaissa, vesilaissa ja luonnonsuojelulain 66 tai 83 §:ssä tarkoitetut samaa toimintaa tai hanketta koskevat tai siihen olennaisesti liittyvät lupahakemukset on käsiteltävä yhdessä ja ratkaistava samalla päätöksellä, jollei sitä ole erityisestä syystä pidettävä tarpeettomana. Luonnonsuojelulain poikkeusten osalta erillinen käsittely voisi tulla myös kyseeseen, jos se olisi muutoin perusteltua. Päätökseen haettaisiin myös muutosta yhdellä kertaa.

Ympäristönsuojelulain ja vesilain yhteiskäsittelyä koskevat säännökset ovat olleet voimassa jo vuodesta 2000 lähtien. EK:n käsityksen mukaan yhteiskäsittelyä on sovellettu usein eli menettely on koettu hyödylliseksi. Nyt ehdotettava yhteiskäsittely voisi koskea muitakin ympäristönsuojelulain ja vesilain hakemuksia, mikäli kyse on samasta toiminnasta tai hankkeesta. Samassa yhteydessä selvennettäisiin yhteiskäsittelyssä noudatettavaa menettelyä sekä siinä annettujen päätösten valitusoikeuden määräytymistä.

EK pitää tärkeänä, että yhteiskäsittelyn soveltamista seurataan tiiviisti. Aikaisemman yhteensovittamislain soveltamiskäytäntöä on tutkittu EK:n jäsenyrityksille suunnatulla kyselyllä. Kävi ilmi, että lupamenettelyissä ei ollut aktiivisesti tuotu toiminnanharjoittajille esiin erilaisia mahdollisuuksia yhdistää eri lupia osana normaalia käsittelyä. Nyt, kun lupamenettelyihin tulee uudistuksia, niiden toimeenpanoa tulee ohjata ja mahdollisuuksista viestiä myös yritysten suuntaan.

Etusija lupamenettelyssä ja muutoksenhaussa

Ympäristöasioiden käsittelylaissa säädettäisiin eräiden vihreän siirtymän hankkeiden määräaikaisesta etusijasta Lupa- ja

valvontavirastossa vuoden 2030 loppuun saakka. Etusijamenettelylle säädettäisiin 12 kuukauden enimmäismääräaika. Lisäksi etusijamenettelyä yhdenmukaistettaisiin eräiden EU-säädösten mukaisten hakemusten käsittelyn osalta. Tämän etusijasääntelyn taustalla ovat eräät EU-asetukset: kriittisten raaka-aineiden asetus ja nettonollateollisuuden asetus.

Samalla pidennettäisiin etusijamenettelyssä annetuista päätöksistä tehtyjen valitusten käsittelyn kiireellisyyttä hallintotuomioistumissa koskevien väliaikaisten säännösten voimassaoloaika neljällä vuodella eli vuoden 2032 loppuun saakka. Valitusasioiden kiireellinen käsittely koskisi jatkossa myös uudessa EU-asetusten mukaisten strategisten hankkeiden etusijamenettelyssä käsiteltyjä asioita.

Etusijamenettelyiden tavoitteena lupamenettelyssä ja muutoksenhaussa on edistää vihreää siirtymää. Hankelistausta laajennettaisiin palvelinkeskuksiin ja ydinlaitoksiin. Etusijamenettelyt ovat olleet voimassa Suomessa jo jonkin aikaa ja yritysten kokemukset niistä ovat varsin hyviä. Toistaiseksi etusijamenettelyihin päätyneet lupamäärät eivät ole olleet kovin suuria, joten menettelyt eivät ole johtaneet siihen, että muiden lupahakemusten käsittely olisi viivästynyt.

EK tukee etusijamenettelyn jatkamista ja pitää erittäin tärkeänä, että kiireellisyyssäittely muutoksenhaun osalta niin ikään jatkuu. Vaasan hallinto-oikeuden nykyiset käsittelyajat ovat varsin pitkiä, ja kiireellisyysmenettelyn ulottaminen muutoksenhakuun mahdollistaa sen, että luvituksen kokonaissäittelyaika on mahdollista lyhentää nykyisestä.

Etusijamenettelyt on tarkoitettu olevan voimassa määräajan, mikä on luonteva ratkaisu. Menettelyjen määräaikojen jatkamista tulee tarkastella uudelleen vuonna 2028 sen selvittämiseksi, tulee määräaikoja jatkaa edelleen yli vuosien 2030 ja 2032. EK:n vihreän siirtymän dataikun tietojen perusteella iso osa vihreän siirtymän investoinneista olisi toteutumisvaiheessa vasta 2030-luvulla. Tämä puoltaisi sitä, että etusijamenettelyille on tarvetta vielä nyt suunniteltujen määräaikojen jälkeen.

YVA-menettelyn ja lupamenettelyiden yhteensovittaminen, YVA-menettelyn muu tarkastaminen

Lupamenettelyn ja YVA-menettelyn yhteensovittamista esitetään edistettäväksi niin, että YVA-selostuksen ja lupahakemuksen yhteiskuulemisen soveltamisalaa laajennetaan. Jatkossa yhteiskuuleminen voitaisiin järjestää kaikissa siihen soveltuvissa hankkeissa, joiden ratkaisijana toimii Lupa- ja valvontavirasto. Kuulemisten yhdistäminen olisi edelleenkin vapaaehtoista ja hankkeesta vastaava voisi jatkossa

tehdä YVA-menettelyn edelleen myös erillisenä menettelynä tai yhteis-menettelynä hankekaavoituksen kanssa. YVA-menettelyn ja hankekaavoituksen kuulemiset on myös mahdollista yhdistää.

Esityksen valmistelussa esiin nousseen YVA-ohjelmien ja -selostusten sisältöjen laajentumisen ja YVAssa edellytettäviltä selvityksiltä vaaditun liiallisen tarkkuustason korjaamiseksi esitettäisiin muutoksia ennen kaikkea YVA-asetuksessa olevan YVA-ohjelman sisältövaatimuksiin. YVA-direktiivin kansallinen täytäntöönpano ei mahdollista juurikaan muutoksia YVA-selostuksen sisältövaatimuksiin. Lisäksi tilanteen korjaaminen edellyttää toimintatapojen mittavaa kehittämistä.

YVA-lakiin esitetään menettelyä, jossa hankkeesta vastaava voisi tehdä aloitteen YVA-menettelyn aloittamisesta ilman yksittäistapauksessa tehtävää päätöstä. Ehdotuksen tarkoituksena on nopeuttaa YVA-menettelyn aloittamista ilmiselvissä tapauksissa ja välttää hallinnollisen taakan syntymistä niin hankkeesta vastaavalle kuin päätöksen antamisesta vastaavalle yhteysviranomaiselle.

Lisäksi YVA-lakiin esitetään lisättäväksi mahdollisuus myöntää poikkeus YVA-menettelyn soveltamisesta YVA-direktiivin 2 artiklan 4 kohdan mahdollistamalla tavalla. Poikkeus YVA-menettelyn soveltamisesta voitaisiin myöntää yksittäiselle hankkeelle tilanteessa, jossa YVA-menettely olisi hankkeen kiireellisyydestä johtuen mahdoton toteuttaa vaarantamatta hankkeen tarkoitusta.

Edelleen ehdotetaan hallitusohjelman tuulivoimahankkeiden YVA-menettelyn soveltumista koskevan kirjauksen toimeenpanemiseksi tuulivoimahankkeiden YVA-rajan laskemista 10 voimalan hankkeesta 5 voimalaan. Kokonaisteho ehdotetaan säilytettäväksi 45 MW:ssa. Muutosehdotuksen taustalla on hallitusohjelman kirjaus, jonka mukaan kokorajan tulisi jatkossa kattaa kaikki teolliset hankkeet.

EK toteaa, että YVA-menettelyyn sisältyvä hallinnollisen taakan kasvu hallitsemattoman suureksi on käynyt selvästi ilmi yhden luukun lainsäädäntöhankkeen aikana. Ympäristövaikutusten arviointiohjelmien ja -selostusten laajuus on kasvanut ja YVA-menettelyssä vaadittavien tietojen tarkkuustaso on lisääntynyt seurauksella, että vaaditut selvitykset eivät enää ole olleet oikeassa suhteessa YVA-lain edellyttämiin merkittäviin ympäristövaikutuksiin. Vastaavaa palautetta on saatu myös suoraan yrityksiltä.

Hallituksen esityksessä ei valitettavasti ole löydetty selkeitä ratkaisuja rajata YVA-menettelyn asiallista sisältöä, vaan vaadittavien selvitysten tarkkuustason rajaamisessa tukeudutaan hallinnolliseen ohjaukseen uuden Lupa- ja valvontaviraston toimeenpanon myötä.

EK katsoo, että YVA-menettelyn sujuvoittaminen ja kohdentaminen ympäristövaikutuksiltaan tarkoituksenmukaisiin selvityksiin tulee arvioida vuoden 2027 aikana, jotta voidaan seurata hallinnollisen ohjauksen onnistumista tavoitteen saavuttamiseksi.

Kunnioittavasti,

Minna Ojanperä
johtava asiantuntija